

УДК-821.161.2-17-92.09Самійленко"189"

САТИРИЧНІ ТВОРИ В. САМІЙЛЕНКА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ КІНЦЯ ХІХ СТ.

Староста О.І.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

У статті розглянуто тематичний діапазон української публіцистики кінця ХІХ ст. на матеріалі сатиричних творів В. Самійленка. Виокремлено ключові проблеми, порушені автором: цензурні та політичні утиски; українофобство-во; боягузтво й догідливість українських журналістів; комплекс меншовартості. Проаналізовано художні засоби, за допомогою яких письменник втілює своє бачення злободенних питань тогочасного суспільно-політичного та культурного життя. Продемонстровано, що конкретні історичні обставини діяльності В. Самійленка зумовили наближення природи його творів до публіцистичної. Підкреслено актуальність проблематики сатиричних текстів поета, їх новаторство в контексті розвитку вітчизняної публіцистики окресленого періоду.

Ключові слова: В. Самійленко, література, публіцистика, книговидання, цензура, політика, Російська імперія.

Постановка проблеми. В останні десятиліття ХІХ ст. на території України, підконтрольній Російській імперії, вітчизняні видавці працювали в надзвичайно складних умовах. Заборони української мови, затверджені Валувеським циркуляром 1863 р. та Емським указом 1876 р., як слушно відзначав С. Наріжний, спричинилися до того, що «ніяка преса українською мовою, як і взагалі ніякі публікації, просто не були мислими» [5]. У цей період центром української періодики стала Наддністрянщина, у той час як на під російській території точилася боротьба за можливість мати український друкований орган, а література українською переважно ввозилася з-за кордону нелегально.

Російський цензурний та політичний тиск спричинив низку негативних тенденцій у наддніпрянській публіцистиці: перекручування фактів, опортунізм, псевдопатріотизм тощо. На західноукраїнських землях шовіністичну політику Російської імперії підтримувала організація москвофілів, що видавала власну періодику («Слово», «Русская Рада», «Галичанин» та ін.). Сутність та джерела цих явищ було майстерно викрито в сатиричних творах В. Самійленка (1864–1925), що мали яскравий публіцистичний характер.

Ю. Лазебник слушно відзначив, що зв'язок літератури й публіцистики виразно підкреслюється низкою художніх прийомів, зокрема «у формі авторських відступів, безпосереднього звертання до читача, в діалогах між дієвими особами, у внутрішніх і драматизованих монологіях, в авторському ставленні до описування подій, фактів та вчинків персонажів» [4, с. 38]. У цьому аспекті сатиричні твори В. Самійленка, спрямовані проти зовнішнього цензу та внутрішніх проблем, становлять цікавий матеріал як для літературознавця, так і для дослідника історії публіцистики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Частина творчого доробку В. Самійленка, що включала майстерну дошкульну сатиру на Російську імперію тавлучне викриття її реінкарнації у вигляді «нерушимого союзу», до падіння СРСР була заборонена або ж неправдиво інтерпретована. Ці твори були опубліко-

вані й по-новому оцінені М. Чернописким [11] та М. Бондарем [1] у повних виданнях художньої спадщини письменника. Обидва дослідники у своїх статтях-передмових відзначали гостроту реакції письменника на важливі суспільно-політичні події та зв'язок його лірико-сатиричних творів із життєвою основою. М. Бондар слушно визначив постать В. Самійленка як політичного поета, проте не політика у вузькому значенні цього слова [1, с. 36]. Дослідник також наголосив на значущості активної позиції письменника, яку той прагнув донести до читачів у своїх прозових фейлетонах: «На передньому плані в більшості випадків голос фейлетоніста, а не саморух описуваного явища» [1, с. 43].

Дотичні до порушеної нами проблеми судження знаходимо у пізніших працях, присвячених індивідуальному стилю письменника (Г. Бикова), мовній моделі його художнього світу (О. Малахова), втіленню української національної ідеї в його творчості (М. Мартинюк).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Варто відзначити, що серед наявних праць немає дослідження, здійсненого в обраному нами аспекті. На наш погляд, він відзначається актуальністю й перспективністю, оскільки вивчення тематики преси всатиричній спадщині В. Самійленка та публіцистичних засобів, якими послуговувався сам письменник, дозволить не лише доповнити розуміння його художнього світу, а й подати цікаву точку зору на проблеми публіцистики окресленого періоду.

Формулювання цілей статті. Відповідно до окресленого аспекту дослідження головні завдання статті такі: 1) вивчити проблематику українських періодики та книговидання кінця ХІХ ст. у сатиричному доробку В. Самійленка (на матеріалі поезії та прози 1880–1890 х рр.); 2) проаналізувати твори обраної тематики на ідейно-художньому рівні; 3) розкрити публіцистичну природу аналізованих творів; 4) обґрунтувати доцільність вивчення окресленої проблематики в літературознавстві та історії української публіцистики.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 1884 р. В. Самійленко, закінчивши навчання в Полтавській гімназії, вступив до Київського

університету (фактично навчання розпочалося у 1885 р.). За спогадами письменника, він свідомо відхилив поради здобувати вищу освіту в Петербурзі, оскільки «знав тоді добре, що Київ є осередок українського руху, бачив, що ті нечисленні українські книжки, які тоді виходили в світ, друкувалися майже виключно в Києві, чув, що в Києві існують українські гуртки, що там живуть українські письменники і наші вчені» [8, с. 516]. Молодий поет, за плечима якого вже було кілька вдалий проб пера (вірші «Грішниця», «Ридання душ» (1884), переклади з Гомера, О. Пушкіна та В. Жуковського [9, с. 298-299]), одразу влився в просвітницькі та мистецькі кола Києва, долучившись до гуртка «Хрестоматія», а згодом – до «Літературної громади» та потужної групи «Плеяда», створеної Лесею Українкою та її братом М. Косачем.

Описуючи роки вступу В. Самійленка до української літератури, М. Обідний відзначає: «Доля судила В. Самійленкові прийти до творчого життя в часи жорстокого абсолютизму, в часи запеклих українофобів – київських цензорів: Рафальського, Ромера, Самойлова, жандармського генерала Новицького та инш., що намагалися поховати українське слово та винищити крамольну плеяду українських літераторів» [6, с. 12-13]. Так, у другій половині 1880-х рр. російською цензурою було заблоковано декілька спроб поета видати колективний альманах, а також власну збірку віршів. «Випотрошена добірка «З поезій Володимира Самійленка» (К., 1890) – такий невтішний результат його війни з цензорами», – підсумовує результати кропіткої праці митця М. Чернопиский [11, с. 17]. Яскравим епізодом цієї війни був арешт В. Самійленка восени 1887 р. за спробу провезти до Києва «малороссийские гадости» [8, с. 526] з подальшим допитом в начальника київського Охоронного відділу (орган Міністерства внутрішніх справ Російської імперії, що існував у 1866–1917 рр.) генерала Новицького.

Активна позиція письменника простежується і в його сатиричній поезії цього періоду. У вірші «Ельдорадо» (1886), одному з найвідоміших творів в усій мистецькій спадщині В. Самійленка, розкрито природу суспільно-політичного устрою Російської імперії. За допомогою антитези, підсиленої повтором, автор у кожній строфі поезії розкриває окрему сторону цього ладу – несправедливого, антигуманного, який душив у корені саму ідею свободи: «В тій країні люблять волю, / Всяк її шука по змозі / І про неї розмовляє – / У острозі, у острозі» [8, с. 95]. З цього випливає й сутність проблеми свободи слова та цензури, порушена у творі: «Там широка воля слову: / Кожен пише все, що знає, / І цензура ліберальна – / Все черкає» [8, с. 96].

У 1886–1887 рр. В. Самійленко намагався опублікувати літературний альманах «Хвиля». Ця спроба зазнала невдачі через цензурне вето В. Рафальського, колишнього класного інспектора Київського інституту шляхетних дівчат. Як стверджує М. Чернопиский, спираючись на архівні матеріали, цей відданий прислужник царату «послуги цензора запропонував сам, у “прошенні” по-лакейськи запевняв, що усві-

домлює необхідність витончено й “енергійно протидіяти пропаганді соціально-революційних ідей і нігілізму”, душити будь-які прагнення українців, поляків, євреїв до визволення, бо цей край “повинен бути і залишатись російським»» [12, с. 560]. Смерть цензора у 1888 р. дала В. Самійленку поштовх для написання «Пісні про віщого Василя» (1888).

Видання наприкінці XVIII – на початку XIX ст. поеми І. Котляревського «Енеїда» затвердило бурлеск як одну з наймогутніших форм сатири. Урочистий чи героїчний пафос, особливо з алюзією на відомий класичний твір, підсилює зображення негативних, смішних, жалюгідних явищ, проти яких спрямовується вістря авторської сатири. Саме цей прийом став фундаментальним для форми згаданого твору В. Самійленка, який можна вважати бурлескною версією балади О. Пушкіна «Пісня про віщого Олега», що зберегла строфіку, римування та віршовий розмір оригіналу. Наближення до класичного твору російської літератури допомагає сатирику підкреслити комічність постаті «героя» нової епохи В. Рафальського – оборонця імперії на ниві цензури.

Автор «Пісні про віщого Василя» дотримується сюжету пародійованого твору, вкладаючи в нього нову фабулу. Ворогами цензора, замість «нерозумних хозарів» [7, с. 185], є «*хахли*» нерозумні» [8, с. 103], чії «*вірші і прозу за буйний їх стиль / Він буде черкати й палити*» [8, с. 103]. Полеми бою для «віщого Василя» є цензурна установа, куди він прямує із усім бойовим запалом: «*Од гніву засапавсь і страшно харчить*» [8, с. 103]. На своєму шляху він, як і герой-князь, зустрічає провісника долі, яким, замість волхва, виступає циганка-ворожка. Цей образ цікавий не стільки своєю сюжетною роллю (вона передбачає долю «віщого Василя», що спричиняє його подальші дії), скільки тим, що виражає авторську позицію. Циганка іронічно славить могутність цензора – владу над реакційними українофобськими газетами «*Киевское слово*» та «*Киевлянин*» («*І “Слово”, й “Кияни” до тебе несуть / Хаптурів усяких багато*» [8, с. 104]), знищення київського друкованого органу «*Заря*» («*Забрав ти життя у небоги “Зари”*»). Наступні слова ворожки, на наш погляд, репрезентують не стільки інвективу на адресу Рафальського, скільки авторське ставлення до цензури в цілому: «*Боїтьсья тебе газетярів сім'я / Й письменники всі українські, / Бо звісна поганая вдача твоя – / Поводиться з ними по-свинськи*» [8, с. 104]. Припускати наявність такого узагальнення дають змогу останні рядки цитованої строфи: «*Нема тобі кари за вчинок бридкий: / Є в тебе незримий хранитель міцний*» [8, с. 104].

Подальша доля головного героя «Пісні...» визначається подібно до історії князя Олега: йому напророчено прийняти смерть від свого вірного товариша, яким, замість бойового коня, є «*олівець з магазину Пето*» [8, с. 104]. В. Самійленко обіграє сцену прощання князя з конем у творі О. Пушкіна так, що драматичний пафос підкреслює гостроту авторської іронії: «*Прощай же, мій друже! ти був той струмент, / Що ним я багато нашкодив: / Тобоя україн-*

ське письменство умент / Я нищив, на казна-що зводив» [8, с. 104]. «Віщий Василь» наказує підлеглим полатати олівця й кинути його у помийну яму, та незабаром відчуває брак вірного помічника в роботі, прокладає ворожку й іде подивитися на нього. Зображення решток цензорського олівця виразно контрастує з описом «благородних костей» [7, с. 187] княжого коня у творі-оригіналі: «І бачать: у ямі в помиах лежить / Бідаха олівчик потлілий, / Свиня над ним рожка, ворущить черва, / І кухар помії на нього злива» [с. 105].

Іронією просякнута й сцена смерті цензора: «Тим часом з недогнлків цензорський яд / Гарячим стовпом піднімався; / Мов пара отрутна, штиркнув його в ніс, / І скрикнув Василь, і вхопив його біс» [8, с. 105-106]. Вивершує сатиричну картину фінальна сцена, у якій, замість урочистої тризни за участі княжого подружжя Ігоря й Ольги, ми бачимо двоє помічників «вішого Василя» – Ромера з Самойловим (перший згодом обійняв посаду Рафальського), які «поминають завзяця свого, / І як українці жахались його» [8, с. 106].

Сатиричний портрет Ромера разом з образом згаданого вище генерала Новицького постає у вірші «Собаки» (1888). В епіграф твору винесено уривок із постанови Київської міської думи про те, що собаки, які ходитимуть вулицями без намордників, вважатимуться безпритульними й підлягатимуть знищенню. Ліричний герой вірша награно радіє через те, що «у собак кусливих міських / Вже відібрано свободу» [8, с. 110], іронізуючи таким чином з дріб'язковості думців. Проте повністю авторський задум розкрито, за визначенням М. Бондаря, завдяки «несподіваній підміні логічного суб'єкта» [1, с. 31]. Від міркувань про собак автор несподівано переходить до зображення Ромера й Новицького: «Без намордників чвалають, / І до мене. Я з дороги. / "Отченаш" читаю нишком / Та мерщій од них у ноги!» [8, с. 111]. М. Бондар влучно спостеріг: «Поет одночасно дає комічне вирішення двом темам – дріб'язковості постанов міської думи та злобній активності ретроградів» [1, с. 32].

Образ цензора-реакціонера постає і в гуморесці «Щасливий день пана Ямайського» (1888), що, судячи з прізвища головного героя, є ще однією сатирою на В. Рафальського. Щасливою подією для цього персонажа стало те, що російський міністр схвалив його проект під назвою «Кілька уваг про те, як найшвидше приборкати й забити українське письменство». У першому параграфі цього документа пропонувалося стягувати з українських авторів податок в розмірі одного срібного карбованця за рукописний аркуш «якоби на марки» [8, с. 198]. У другому розділі йдеться про те, що «треба вимагати від авторів, щоб уживали тільки такі слова й речення, котрі будуть узнані за вповні народні, рукописи, що мають у собі роблені слова й речення, забороняти» [8, с. 198]. Тут, на наш погляд, простежується виразний зв'язок із біографією письменника, адже на одному із його заборонених до друку творів В. Рафальський залишив таку резолюцію: «Авторь обнаруживает стремление къ созданию искусственныхъ словъ и оборотовъ, а также къ измнненію уже существующихъ

в рускомъ языкѣ» [6, с. 13]. У цьому ж параграфі йдеться про потребу досягнути максимальної «об'єктивності» цензурних висновків, для чого необхідно «учредити при колісії сільську бабу, що не читала ніколи Старицького, аби вона під страхом кари доводила штучність цих слів і речень, які пану цензорові забажається узнати такими» [8, с. 198].

Комічність цього проекту підкреслюють примітки до параграфів та відповідь міністра. У першій йдеться, що стягнуті з авторів кошти «мають піти на видатки задля підтримання енергії пана цензора» [8, с. 198], а якщо неможливо буде знайти згадану сільську бабу, то «цензорові надається право наймати дівчину, але на утримання як тої, так і іншої повинно відбуватись коштом міністерії внутрішніх справ» [8, с. 198]. У відповіді, крім затвердження проекту та похвали цензора «за невсипущу енергію та старанність» [8, с. 199], зазначає, що 50% отриманих податків необхідно надсилати міністру, а «що ж до баби, то відповів, що питання про неї буде розглянуто в Раді державній "в законодательном порядке"» [8, с. 199]. У цих пропозиціях та резолюціях не лише викрито корисливість, приземленість та духовну обмеженість урядовців, а й продемонстровано безглуздість подібних проектів, котримися подібні пани Ямайські та міністри намагалися придушити українське слово.

Не менш комічною виглядає й підготовка до бенкету з нагоди визначної події в житті цензора. Замість бридкої «малоросійської» ковбаси було куплено «щирої, справжньої, дійсної "масковської"» [8, с. 199], вирішено не пити чарками, «бо слово чарка, якоширокоуживане в українській мові, дуже гидке та й звичай пити чарками "хахлацкій". Постановлено пити "стаканами"» [8, с. 199]. Справжнім вінцем свята стає тост, виголошений його винуватцем: «Тут, над трупами зарізаної мною літератури, п'ю за здоров'я тих, хто дав мені прерогативу: змогу доклати моє велике призначення. Ура!» [8, с. 199].

Щасливий день цензора продовжується й після бенкету, на якому він, п'яний, заснув під столом. Прокинувшись і вийшовши на вулицю, він бачить, що в назвах вивісок «усі назвиська на -ко мали на кінці -ов» [8, с. 200], а всі довкола «навіть куховарки й покоївки, говорили чистою московською вимовою» [8, с. 200]. Також Ямайський дізнається, що його новий проект мав таку силу, що всі українські автори, злякавшись, забрали свої твори із цензури. Настрій цензора покращується настільки, що він погоджується стерпіти українські пісні на концерті, який захотів відвідати. Але й там на нього чекає приємний сюрприз: пісні виконуються «не по-українському, а в російському вольному перекладі» [8, с. 201], і Ямайський із насолодою вслухається в «Что ж, что ж не пришол, / Пака месяц не взашил» та «Ах, чей ета двор, / Новая избушка?» [8, с. 201] (перекручені українські пісні «Чом, чом не прийшов» та «Ой, чий же це двір»). Цензор в екстазі широкої російської душі зривається на ноги, аплодує хористам і... прокидається.

На наш погляд, використаний в цьому творі прийом сну дозволяє авторові досягнути подвійної мети, як і вуже розглянутому вірші «Собаки».

З одного боку, сатирик демонструє абсурдність змін, яких прагнула для українських культури та суспільства російська влада. З іншого боку, сам факт, що картина капітуляції всього «халаццого» постає лише в п'яному маренні цензора, утворює переконання: у реальному житті такого не буває.

У 1887 р. В. Самійленко отримав нагоду потрапити до менш задушливої політичної атмосфери. Завдяки фінансовій підтримці «Старої громади» він вирушив до Галичини, де мав змогу поспілкуватися з І. Франком, М. Павличком, О. Огоновським, О. Барвінським та іншими видатними українськими митцями та вченими [8, с. 520–524]. Та крім приємних вражень, молодий письменник привіз додому спогади про негативні явища Західної України, зокрема про москвофільський рух. Він також став об'єктом нищівної сатири В. Самійленка, що простежується в таких творах, як «Мандрували, мандрували...», «Возсоединенний галичанин», «Твердий русин», «Гостра стаття», цикл «Разговори». У них автор висміює потуги вірних слуг батюшки-царя й розкриває мету їхнього служіння ідеї всеросійської єдності, що яскраво відтворено в рефрені з поезії «Возсоединенний галичанин»: «Ах, дайте, дайте сто рублів / Служи всеруської ідеї!» [8, с. 117].

Проблему публіцистики в Галичині порушено в поезії «Гостра стаття» (припускається, що написана невдовзі після згаданої поїздки [12, с. 561]). Зображуваний у ній персонаж є, на перший погляд, справжнім журналістом, який має твердий намір написати гостру статтю: «Що рядочок, то мов шпилька, / Кожне слово б'є обухом. / Всім змололось обскурантам, / Що ворожим дивуть духом» [8, с. 108]. Він збирається викрити злі наміри ордену єзуїтів, російської агентури, австрійського уряду: «Все це вийшло дуже гостре / І вельми патріотичне. / О, вагу велику має / В пресі слово енергічне!» [8, с. 109]. Проте, завершивши статтю, автор лякається сміливості своїх тверджень, адже проти ченців, «ангельського чину» [8, с. 109], писати не годиться; уряд може оштрафувати, а то й запроторити до в'язниці, та й москвофіли не такі вже й погані люди. Тож горе-публіцист вирішує все виправити так, щоб не нашкодити своєю статтею нікому, а в першу чергу – самому собі: «Ну, нічого: все поправлю. / Скину всяку одвічальність / І додам сторінок зо дві / Про міцну свою лояльність» [8, с. 110].

Такий тип журналістів можна було зустріти й на Наддніпрянщині. Він постає у поезіях «Сміливий чоловік» (1887) та «Ідеальний публіцист» (1891), ідентичних за формою (порівняймо: «Оце я помістив новий трактат чималий / В журналі. / Там я доказую, що ми живем неладно – / Докладно» («Сміливий чоловік» [8, с. 99]; «Він пише, як зробить, щоб став багатшим кожний / Вельможний. / Він хоче, щоб народ із малку міг навчатись / Вклонялись» («Ідеальний публіцист») [8, с. 119]) та схожих за проблематикою. Можна відзначити, що другий твір, написаний пізніше, має більш виразне політичне забарвлення, тоді як більш рання сатира радше є шаржем на невмілого й боягузливого публіциста: «В трактаті тім я говорив хоча

не ясно, / Та красно, / І сміливо поставив під оним / Псевдоним» [8, с. 99].

Розглянувши твори «Сміливий чоловік», «Гостра стаття» та «Ідеальний публіцист», М. Бондар влучно визначив головну проблему, яку сатирик намагався передати через образи своїх персонажів. За словами дослідника, ці публіцисти «рахуються уже не тільки із зовнішніми умовами своєї діяльності, з диктаторською політикою видавців і редакторів, вони уже носять у собі самодіяльного, значною мірою добровільного цензора, – це він спонукає їх до випереджуючої обставини превентивної обачності, наперед забігаючої догідливості» [1, с. 35]. Цю проблему, пов'язану із загальним комплексом меншовартості й духовною здрібнілістю, розкрито в цілій низці творів В. Самійленка, таких як «Патріота Іван», «На печі», «Патріотична праця», «По Шевченку», «Якби тепер устав Тарас» тощо.

Типам людей, чії вади викриваються в цих творах, можна протиставити тип самого автора, що проступає в образі ліричного героя його громадянської та філософської поезії («Україні», «Українська мова», «Ямби», «Катам» та ін.). На початку ХХ ст. І. Франко писав про свого сучасника, що «він українець, свідомий українець, усією душею відданий своїй країні і своєму народові – і се в Росії тип поки що свіжий, мало ще розповсюджений, тип, можна сказати будучини» [10, с. 201].

Г. Гевків з-поміж ознак, що споріднюють публіцистику та художню літературу, виділяє їхню мотивацію – пошук та утвердження істини [3, с. 99]. Ця мотивація набуває особливої актуальності в складну історичну епоху. Саме тому М. Гайдеггер, відповідаючи на питання Ф. Гельдерліна «і навіщо поет у смутний час?», стверджує: «Саме “поети в убогий час” мусять творити саму суть поезії, і там, де це відбувається, можна сподіватися поезії, що включається в долю епохи» [2, с. 182]. В Самійленко виявляв у своїх сатиричних творах глибоке розуміння політичної ситуації та соціальних проблем в Україні, активну громадянську позицію, порушував найбільш гострі проблеми свого часу. Це дає змогу стверджувати, що його твори можна вважати надбанням не лише художньої літератури, але й публіцистики, особливо з огляду на те, що в них широко представлена власне публіцистична тематика.

Висновки і перспективи дослідження. У сатири В. Самійленка 1880–1890-х років було порушено важливі проблеми українських книговидавництва та преси, що працювали під сильним цензурним та політичним тиском з боку російського уряду. Ці твори письменника становлять цікаву точку зору на вітчизняну публіцистику в контексті суспільно-політичної ситуації того часу.

На подальше наукове висвітлення також заслуговують тексти, в яких відображено наступні етапи розвитку української культури – після революції 1905 р., коли було знято низку цензурних заборон, та після революції 1917 р., коли Україна боролася за право мати власну державу. Ці дослідження набувають особливої актуальності сьогодні, коли Україна знову змушена відстоювати власну мову та державність під активним тиском з боку Росії.

Список літератури:

1. Бондар М. Творчість Володимира Самійленка / М. Бондар // Самійленко В. Твори // В. Самійленко. – К.: Дніпро, 1989. – С. 5-46.
2. Гайдеггер М. Навіщо поети / М. Гайдеггер // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. Марії Зубрицької. – Львів: Літопис, 2001. – С. 182-197.
3. Гевків Г. Публіцистика і поезія: вивчення підстав взаємодії / Г. Гевків. – Львів: Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика». – 2009. – Вип. 32. – С. 95-105.
4. Лазебник Ю. Публіцистика в літературі. Літературно-критичне дослідження / Ю. Лазебник. – К.: Радянський письменник, 1971. – 320 с.
5. Наріжний С. Українська преса [Електронний ресурс] / С. Наріжний // Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С.В. Ульяновська; Вст. ст. І.М. Дзюби; Перед. слово М. Антоновича; Додатки С.В. Ульяновської, В.І. Ульяновського. – К.: Либідь, 1993. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/cultur/cult10.htm>. – Назва з екрана.
6. Обідний М. Володимир Самійленко: на терезах поетичної думки / М. Обідний. – Тарнів: Друкарня Й. Піша, 1921. – 32 с.
7. Пушкин А. Собрание сочинений в 10 томах. / А. Пушкин. – М.: ГИХЛ, 1959–1962. – Т. 1: Стихотворения 1814–1822. – 643 с.
8. Самійленко В. Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Переспіви та переклади. Статті та спогади / Вступ. ст., упоряд. і приміт. М.Г. Чернопиского; Ред. тому П.І. Орлик / В. Самійленко. – К.: Наукова думка, 1990. – 608 с.
9. Тулуб О. Матеріали до життєпису Володимира Самійленка / О. Тулуб // За сто літ: матеріали з громадського і літературного життя України ХІХ і початків ХХ століття. Книга третя / За ред. акад. М.С. Грушевського. – К.: Державне видавництво України, 1928. – С. 295-314.
10. Франко І. Володимир Самійленко. Проба характеристики // Зібрання творів: У 50 т. / І. Франко. – К.: Наукова думка, 1982. – Т. 37. – С. 193-204.
11. Чернопиский М. Володимир Самійленко / М. Чернопиский // Самійленко В. Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Переспіви та переклади. Статті та спогади / Вступ. ст., упоряд. і приміт. М.Г. Чернопиского; Ред. тому П.І. Орлик / В. Самійленко. – К.: Наукова думка, 1990. – С. 5-33.
12. Чернопиский М. Примітки / М. Чернопиский // Самійленко В. Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Переспіви та переклади. Статті та спогади / Вступ. ст., упоряд. і приміт. М.Г. Чернопиского; Ред. тому П.І. Орлик / В. Самійленко. – К.: Наукова думка, 1990. – С. 535-596.

Староста О.І.

ГВУЗ «Ужгородский национальный университет»

САТИРИЧЕСКИЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ В. САМИЙЛЕНКО В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОЙ ПУБЛИЦИСТИКИ КОНЦА ХІХ В.**Аннотация**

В статье рассмотрено тематический диапазон украинской публицистики конца ХІХ в. на материале сатирических текстов В. Самийленко. Выделено ключевые проблемы, поднятые автором: цензурное и политическое давление; украинофобство; трусость и угодливость украинских журналистов; комплекс неполноценности. Проанализировано художественные приемы, с помощью которых автор воплощает свое видение злободневных вопросов общественно-политической и культурной жизни того времени. Продемонстрировано, что конкретные исторические обстоятельства деятельности В. Самийленко обусловили приближение природы его произведений публицистической. Подчеркнуто актуальность изучения художественных текстов поэта, их новаторство в контексте развития отечественной публицистики означенного периода.

Ключевые слова: В. Самийленко, литература, публицистика, книгоиздание, цензура, политика, Российская империя.

Starosta O.I.

Uzhgorod National University

SATIRIC WORKS BY VOLODYMYR SAMIYLENKO IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN JOURNALISM DEVELOPMENT, THE END OF THE XIXTH CENTURY**Summary**

The article deals with a set of topics about Ukrainian journalism at the end of the XIXth century presented by satiric works of Volodymyr Samiylenko. The writer focused on the following key problems: censorship and political pressure; Anti-Ukrainian sentiment; cowardice and flattery of journalists; low self-esteem. The artistic means that help the author to render his view of topical issues of contemporary socio-political and cultural life are analyzed. It is demonstrated that certain historical circumstances of Volodymyr Samiylenko's work time predetermined the similarity of his works to journalistic style. The importance of the poet's satirical texts, their innovations in the context of the national journalism development of that period is emphasized.

Keywords: Volodymyr Samiylenko, literature, journalism, book publishing, censorship, politics, Russian Empire.